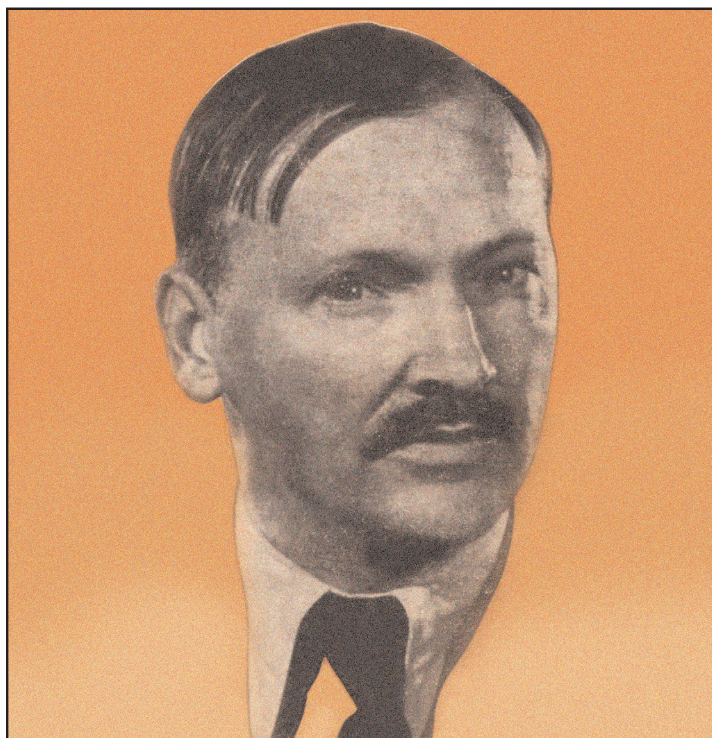
SÍRON TÚL IS ELHALLGATVA

Szelíd, halkszavú levél Medvigy Endréhez

Kedves Medvigy Endre!

Emlékezetes — sokak által elég durvának nevezett — Sértő Kálmánnal kapcsolatos vitánk óta behatóan tanulmányoztam az Ön irodalomtörténészi munkásságát. Félreértés ne essék, eszem ágában sincs a kákán is csomót keresni, de a sors úgy hozta, hogy az Ön által nagyrabecsült, „elfelejtett" költőink közül nem egy nekem is a szívemhez nőtt. Ezen a téren tagadhatatlan az Ön érdeme, úgy Sinka István mint Erdélyi József irodalmi hagyatékának újbóli kiadásával kapcsolatban. Még akkor is, ha véleményem szerint az új válogatásokból kimaradtak a „közölhetetlennek" nyilvánított versek, írások, amelyek igenis szervesen hozzátartoznak az illető költők életművéhez, sőt bizonyos korszakukra kimondottan rányomták bélyegüket s nélkülük az életmű enyhén szólva nem teljes.

Erdélyi József

Miközben hiába vártam esetleges reagálását a ***„Bumeráng"*** cím alatt megjelent — Sértő Kálmánnal foglalkozó — legutolsó vitairatomra *(Magyarok Vasárnapja 1997. nov. és dec. szám, ill. Magyar Rezervátum kiadása 1997 — kiegészítve dokumentumokkal, képekkel)*, eljutott hozzám a *Havi Magyar Fórum* 1998. augusztusi száma. Őszintén szólva nem kis csodálkozással olvastam remekül megfogalmazott írását Erdélyi József „elfelejtett" verseinek újrakiadása érdekében *(Síron túl halhatatlan — A húsz éve elhunyt Erdélyi József elfelejtett versei elé)*, úgyszintén három jelentős versének újraközlését. Felvetésével tökéletesen egyetértek és remélem akad majd kiadó, akinek segítségével végre újra az olvasók kezébe kerülhetnek „kortörténeti dokumentumként" mindazon versek, amelyek újbóli megjelentetése eddig különböző okokból nem volt „időszerű".

Bár felvetésével egyetértek, a történeti hűség kedvéért kénytelen vagyok azt néhány szelíd, halkszavú megjegyzéssel kiegészíteni.

Ami Erdélyi József „elfelejtett" verseit illeti, itt talán helyesebb lett volna ***elhallgatott s ezáltal tudatosan elfelejtetett*** versekről beszélni. Aki valamelyest is ismeri Erdélyi költészetét és azt a közeget, amelyben annak idején versei, írásai megjelentek, igenis jogosan hiányolja egy életmű bemutatásánál, hogy nem esik szó egy nem éppen pillanatnyi epizódnak számító korszakáról, történetesen az akkori jobb, illetve szélsőjobboldalhoz fűződő viszonyáról, de legfőképpen verseiben és írásaiban többször megfogalmazott politikai állásfoglalásáról.

És most térjünk a lényegre. Ön az említett írásának központi témájává a hatvan évvel ezelőtt keletkezett ***„Ének István királyról"*** című monumentális Erdélyi költeményt teszi meg, részletesen tárgyalva a vers megjelenéseinek eddigi történetét. Többek között így fogalmaz:

„.Az Ének István királyról hatvan esztendővel ezelőtt, 1938. augusztus 20-án, Szent István napján keletkezett. Változatlan formában, tizenkét versszak terjedelemben került be még 1938-ban a szerző újabb verseit tartalmazó, ötvennégy oldal terjedelmű

füzetbe, a Halad az ék-be, de a címe itt más: István király. Később, 1940-ben, ugyancsak István király címmel Erdélyi József első gyűjteményes jellegű kötetében, az Emlék-ben is megjelent a Magyar Élet Kiadónál, de itt már rövidítve, tizenegy versszakkal, a hatodik strófa elhagyásával. A Fehér torony két kötetének összeállításánál Hartyányi Istvánnal általában a teljesebb változat közzétételére törekedtünk...“ (...) *„Az Ének István királyról esetében is indokolt lett volna a teljesebbet közzétenni, de ez esetben már a könyv megjelenését követően észleltük, hogy tizenkét strófás változat is létezik. Ez utóbbi 1938 októberében az akkor induló Egyedül Vagyunk folyóirat első számában előkelő helyen került nyilvánosságra, rögtön a beköszöntőt követően, a második oldalon olvasható. Az imrédysta szemléletű folyóiratot az az Oláh György szerkesztette, aki a huszas évek végén Miskolcon, a Magyar Jövő Rt.-nél Hárommillió koldus címmel szókimondó, erőteljes társadalombírálatot tartalmazó, szociográfiai megközelítésű vitairatot tett közzé. A „hárommillió koldus“ a baloldalon később a korszak állandó jelzőjévé vált, természetesen a forrás megjelölése nélkül.“*

Még megemlíti, hogy a népi írók megnyerésére is törekvő, igényes folyóiratnak induló ***Egyedül Vagyunk*** később egyre szélsőjobboldalibbá vált s ezáltal vesztett nívójából. Felsorolja mindazon neveket az ún. „népi írók“ táborából, akik a lap indulásánál írásaikkal szerepeltek, Sinka Istvántól kezdve egészen Veres Péterig. Végül a következő mondattal zárja a témakört: *„Ez hát az a környezet, amelyben Erdélyi József Ének István királyról című verse hat évtizeddel ezelőtt megjelent.“*

Ez mind nagyon szép és való igaz, attól függetlenül, hogy az *Egyedül Vagyunk* című folyóirat színvonalának megítélésében eltérnek a vélemények. Valami fontosat azonban véletlenül „elfelejtett“ megemlíteni. Történetesen azt, hogy ***Erdélyi József az Ének István királyról cimű versét a Fiala Ferenc szerkesztésében megjelenő „Összetartás“ című — ha úgy tetszik nyilas — hetilap részére írta, amelynek 1938. augusztus 21-i száma hozta le először, méghozzá az egész cimlapot betöltve.*** Ez az eredeti változat szintén 12 strófából áll és a hatodik versszak kivételével tökéletesen megegyezik az *Egyedül Vagyunk*-ban ugyanazon év októberében közölt változattal, amelyről Ön — bár nem írja ki egyértelműen — azt próbálja szugerálni, mintha első közlés lenne. Megjegyzendő még, hogy az *Emlék* című kötetben megjelent s abból a *Fehér torony* válogatásába is átvett verzió nemcsak hogy egy strófával rövidebb, hanem helyenként teljesen át van írva. A teljességre való törekvésről pedig csak annyit, hogy példának okáért a *Fehér torony*-ba beválogatott *Magyar múzsa* című versből egyszerűen kimaradt az ötödik strófa — ami az *Emlék* kötetben még megvolt — pusztán azért, mert ***Solymosi Eszter*** neve is szerepelt benne. Ezt vajon minek nevezzük?

Most tekintsünk el attól a feltételezéstől, hogy Ön esetleg nem tudott az *Ének István királyról* című vers eredeti változatáról és megjelenési helyéről. Ha máskor nem is, de a Sértő Kálmánnal kapcsolatos kutatásai során biztosan kénytelen volt foglalkozni az *Összetartás* különböző példányaival, ahova Sértőn kivűl nemegyszer úgy Erdélyi, mint Sinka István is elhelyezték írásaikat, sőt jóval megelőzve a baranyai üstökös „köpenyegfordítását“. De Erdélyi írt verset vagy cikket egy sor további szélsőjobboldalinak nevezhető lap részére is, a fajvédő *Sorakozó*-tól kezdve egészen az Összetartásnál sokkalta radikálisabb, ***Bosnyák Zoltán*** nevével fémjelzett ***„Harc“*** című lapig, amely köztudottan a *„Zsidókérdéskutató Magyar Intézet“* hivatalos orgánumának számított. Igaz, itt összesen csak két verse jelent meg 1944-ben, s abból az egyik (Solymosi Eszter vére) újraközlésnek számított. Furcsának csak azt találom, hogy ennek a lapnak a címoldalán látott napvilágot 1944. október 29-én(!!!) a *„Sárga kereszt“* című, elég aktuális témával foglalkozó verse, pedig — Ön szerint — ekkor éppen a nyilasok elől vidéken bújkált, mert munkaszolgálatra(?) akarták behívni. Erdélyit az sem túlságosan zavarhatta, hogy az *Egyedül Vagyunk* idővel egyre szélsőjobboldalibbá vált (Talán, mert Oláh György 1942-ben többek között nyilvánosság elé tárta Jókai Mór öregkorának elhallgatott titkait, *Grósz Bella* nevű Tarnopolból szalasztott második felesége és annak családja általi megaláztatását, majd a Jókai-örökség megkaparintását?), mert továbbra is kitartott a lap mellett, ahol elég gyakran jelentek meg versei, írásai — s amelyeket a legnagyobb jóindulattal sem lehetett mindig politikamentesnek nevezni. Szintén itt publikálta először folytatásokban ***„A harmadik fiú“*** című önéletrajzi írásának egyes részleteit 1942-ben, mielőtt könyv alakban is megjelent volna a *Turul Kiadónál*. Az érdekesség kedvéért idézném az *Egyedül Vagyunk* 1942 március 12-i számának bevezetőjét Erdélyi önéletrajzához:

„Van-e érdekesebb olvasmány, mint mikor a költő legbensőbb világát a próza eszközeivel rajzolja meg? Az alkotás műhelyébe visz, a hétköznapok küzdelmeit, az utat a mélyből fölfelé kisérjük nyomon? S van-e izgalmasabb élmény, mint a forró, lüktető, igazságkereső magyar szellem: Erdélyi József harca korunk elzsidósodott irodalmi gócaival, a szerkesztőségekkel, kiadókkal, az idegen szellem kibérelt tollforgatóival? Az első világháború, forradalmak, az új liberalizmus, a kiadói és irodalmi zsidó diktatúra nehéz évei, ennek az önéletírásnak dokumentum erejű nagy fejezetei.“

„A harmadik fiú“ és az ezt követő ***„Fegyvertelen“*** című önéletrajzi írásokról Ön a *Fehér torony* utószavában csupán ennyit talál fontosnak megemlíteni: *„...számos fontos életrajzi adatot tartalmaz, de nem mentes az indulatoktól.“* Ami igaz, az igaz: ***Erdélyi József nem tett lakatot a szájára.***

Illene végre tisztázni Erdélyi máig „megbocsáthatatlan bűnét“, azt, hogy megírta ***„Solymosi Eszter vére“*** című költeményét. Miután a vers megjelent a ***Virradat*** 1937. augusztus 2-i számában, az „irodalmi diktatrúra“ példátlan merészséggel halottnak nyilvánította és még a költő nevet is megvonta tőle. A liberális *Pesti Napló* (ahol korábban hét éven keresztül jelentek meg a versei) 1937. augusztus 8-i számában egy akkor éppen a *Rónai Mihály András* nevet használó „entellektüel“ egyszerűen nyilvánosan eltemette (Egy költő halálára) és kizavarta a magyar irodalomból. Mindez történt 1937-ben Magyarországon, az ezerszer átkos „Horthy-fasizmus“ tombolása közepette Erdélyi József magyar költővel, mert versében „politizálni“ mert, már pedig a költőnek nem szabad politizálni, különösen akkor nem, ha a politikai kiruccanás őszinte igazságokat tartalmaz, mely igazságok kellemetlenül érintik a magyarországi zsidóságot. Az „igazi költőnek“ nem szabad foglalkozni a zsidókérdéssel és még kevésbé szabad foglalkoznia az ezer sebből vérző magyarság fájdalmainak igazi okaival. Erdélyi Józsefre kimondták a nagy átkot és a Conti-utcától a legpolgáribb napilapig olyan

temetést rendeztek, hogy óvatosabb költőink valószínűleg meggondolják a jövőben, hogy milyen sorokat vethetnek papírra, ha el akarják kerülni Erdélyi József sorsát.

Szintén nem mellékes, hogy maga Erdélyi miképp vélekedett a versről és a körülötte kirobbant „érzékenységről". Az *Összetartás* 1937. augusztus 29-i számában többek között így nyilatkozott:

„Bűnöm, hogy megírtam a Solymosi Eszter című versemet. Hát megírtam! Hétévig írtam. Hét hosszú esztendeig érett bennem ez a vers. Már bennem volt akkor is, mikor még a liberális lapokban jelentek meg a verseim. Akkor érett meg igazán bennem, amikor közöttük voltam. De kijelentem, hogy semmi sértő szándék nem vezetett. Költő vagyok és ezúttal is csak azt írtam, amit a vérem diktált. (...) Ők azt hitték, hogy örökre legyőztek, pedig csak húsz esztendeig tűrtem gazságaikat. Oh, én már ismerem őket, de azért mégis csodálkoztam vakmerőségükön. (...) Shylock az lírikus természetű, önzetlen. Pártfogolja a magyar írókat, hogy az ő utasítása alapján dolgozzanak és eszébe ne jusson a tehetségnek máshol keresni boldogulását. Mellettünk — a magyar költők mellett — azonban óriási reklámot csapnak az ő költőiknek. Meghamisítják a magyar irodalmat és elsikkasztják az igaz gondolatokat. (...) Én csak árvalányhaj voltam a páncélszekrényük mellett, de otthagytam őket. Olyan szerződést kötöttem velük, mint a mesebeli Erős János: aki az erősebb, az marja a másikat és aki bírja, az szíjjat hasít a másik hátából. Tizennyolc esztendő alatt csak én haragudtam — ők hasították a szíjjat... (...) Azt írják, hogy én pogromra uszítottam, pedig csak az ártatlanul omló magyar vért akartam megvédelmezni. És ezt akkor is megteszem, ha ez elöttük tilos. Különösen őelöttük, akik Adyból és belőlem lopták minden tudásukat, belőlünk lopták a lírát, belőlünk élnek és a mi vérünkből gyűjtik aranyaikat. Ezek az emberek ne tanítsanak engem verset írni. (...) Én szegény ember vagyok, mindenem a költészet, számomra a hallgatás nem ér semmit és akinek az én hallgatásom kell, aki el akar némítani az vigyázzon. Azt gondolják odaát, hogy eltemettek, pedig csak új erőre kaptam..."

De vizsgáljuk tovább a dolgokat. Az *Ének István királyról* című vers elemzésénél így fogalmaz: *„A versben egymásnak feszül, szinte megverekszik egymással a magyar história keresztény, Szent István-i vonulata és a pogánynak bélyegzett, ősi szabadságért lázadók a felnégyelt Koppánytól a tűzes trónon megégetett Dózsáig. Erdélyi József jól látta, bizony 1938-ban is nagy szükség lett volna egy keménykezű, de keresztény humanista Szent Istvánra."*

Írásának befejező részében pedig Erdélyi egy másik „elfelejtett" versével (A magyarokhoz) kapcsolatban a következő megállapításra jut:

„A nyugati világ a II világháború lezárását megelőző esztendőben kegyetlen és lehetetlen választásra kényszerítette a magyarságot. Két totális diktatúra között, mindkettő ellenére kellett volna megtaláljuk a magunk útját, a magyar utat.. Mi ezt 1943-ban Balatonszárszón megtaláltuk, de a nagyhatalmak nem engedték, hogy a magunk útját járjuk. Ezek után igazán jó választ nem adhattunk. Mivel a nyugati világ elárult minket, így a cseber és a veder közötti választás szabadsága adatott meg nekünk, magyaroknak. (...) Erdélyi József A magyarokhoz című verse 1944 szeptemberében az imrédysta Nemzetőr-ben katonai helytállásra bíztat. Adhatott-e jó választ a história feladta kérdésre, amikor nem volt mód jó és rossz, hanem csak két pogány közt választani. Jó választ nem adhatott, de sorainak fedezeteként, hiteleként hadd emlékeztessek a meggyalázott lányokra, asszonyokra és a gulágokba hurcolt magyarokra."

Hogy Erdélyi helyesen vagy helytelenűl látta-e a magyarság helyzetét s hogy jó vagy rossz válaszokat adott-e a kor valóban nem egyszerű kérdéseire, arról szintén lehetne vitatkozni, de publikációinak jobboldali lapokban napvilágot látott — nem lebecsülendő mennyiségű — részét egyszerűen politikai tévelygésnek nevezni talán 1998-ban már egy kicsit könnyelmű megfogalmazás. Ön szerint, kedves Medvigy Endre, Erdélyi nem adhatott jó válaszokat, amikor „két pogány közűl" kényszerből az egyiket választania kellett. Ebből a megállapításból világosan kitűnik, hogy akkor és ott semmilyen reális esély nem volt az úgynevezett — ezerszer túldimenzionált — harmadik utas megoldásra. Ezzel kapcsolatban Erdélyi szintén elég világosan megfogalmazta a maga véleményét a *„Magyar út"* című versében, amely természetesen az „elfelejtett" versei között várja az újraközlést mind a mai napig, annak ellenére, hogy az ugyanazon elnevezésű mozgalom sajtójának ezt már rég illő lett volna megtenni. Talán Erdélyi József „Magyar út"-ja mégsem annyira egyezik a jelenlegi magyar úton járók elképzeléseivel? Ha azonban elolvassuk a *Havi Magyar Fórum* ugyanazon számában közzétett *„Gyüttmentek és magyarok"* című kitűnő elemzést *Práczki István* tollából, akkor azon is elgondolkodhatunk, hogy Erdélyi annakidején talán mégiscsak jól látta a dolgokat és mégiscsak jó válaszokat adott. Legalábbis a logika ezt a megállapítást diktálja. Ha ugyanis Práczki Istvánnak igaza van — és mért ne lenne igaza —, akkor Erdélyi is helyesen látta a magyar problémák egyik sarkalatos kórokozóját — a zsidókérdést. Életművének ismeretében ezt a témát szőnyeg alá söpörni egyszerűen lehetetlen, de másrészt teljesen fölösleges próbálkozás. Hogy Erdélyi 1945 után elhatárolódott számos korábbi versétől és írásától, azon — ismerve a körülményeket — senki sem csodálkozik. Egyszerűen: élni akart. Ennek ellenére is „háborús bűnöst" csináltak belőle azok, akiknek Ön nagyon vigyáz az ismert érzékenységére. Ma már nyugodtan kijelenthetjük: Erdélyi József látó volt a javából! „Elfelejtett" verseit és írásait ezért még ma sem lehet „kortörténeti dokumentum"-ként kezelni, hiszen több mint fél évszázada papírra vetett gondolatai a legnagyobb sajnálatunkra még ma is megoldatlan, égető kérdésekre keresik a válaszokat.

Kár, nagy kár, hogy Ön még mindig nem tudta levetkőzni régi beidegződéseit és ha már ilyen hézagpótló írást publikál, akkor a teljes igazságot közölni az olvasóval, még akkor is, ha ez az Ön esetében a damaszkuszi utat jelentené. Megértem, hogy a *Sértő-vita* alkalmával használt hangvétele után nem egyszerű dolog átlépni a saját árnyékán és mint egy komoly irodalomtörténészhez illik, csakis a tényekre szorítkozni. Megnyugtatom, megtették ezt már mások is. Elég, ha csak a *Havi Magyar Fórum* ugyanazon számának vége felé elolvassa *Vasvári Erika* könyvismertetését *Hernádi Tibor* történész legújabb munkájával kapcsolatban (Kinek állt érdekében a második világháború?). Ott ugyanis legnagyobb csodálkozásunkra szó szerint a következők állnak a lap társszerkesztőjének tollából:

„A könyv a Szálasi hatalomátvétel valós körülményeit is elemzi, azt, hogy ezáltal a magyar államiság jogfolytonosságának képviselete fölűl elhárult az idegen kézbe jutás veszedelme, habár a megszállás mindenképpen korlátokat jelentett. Alaptalan a hungarista mozgalomnak az a becsmérlése, hogy a német érdekek szolgájának ajánlkozott: jellemző, hogy Hitler még fogadni sem akarta Szálasit. Ők csak Sztójay kinevezését akarták. Szálasi igyekezett a zsidó transzportálást lassítani, egyenes utasítására a gyalog útnak indított kontingenseket Ausztria területéről visszafordították. Azt sem lehet elképzelni, hogy Wallenberg harmincezer zsidót kimenthetett volna a hungarista hatalom elnézése nélkül. Gondoskodtak a Szent Korona és a Magyar Nemzeti Bank aranykészletének Nyugatra szállításáról is, amellyel azokat megmentették a nemzet számára. A szovjetek által zsákmányolt műkincsek ma is az oroszoknál vannak, de érdekes módon ezeket sem a magyar sem a nemzetközi zsidóság nem keresi.

Úttörő könyv Hernádi Tiboré, s bizonyosak vagyunk benne, hogy minden történelemkönyvnél közelebb visz minket az igazsághoz. Reméljük, hogy egyre több tárgyilagos tanulmány lép nyomdokába, az igazság útjára.“

Végül figyelmébe ajánlanám *Szörényi Levente* népszerű zeneszerzőnk megállapítását, akinek szintén van némi köze István királyhoz („István a király“ rock-opera). A nyilatkozat a változatosság kedvéért a heti *Magyar Fórum* ez év szeptember 3-i számának hátsó oldalán látott napvilágot:

„Nos, van egy réteg ebben az országban, mely egyértelműen nem liberális, de nem is nemzeti, és csak az egyéni érvényesülés vágya hajtja, melyhez a háttértámogatás a változó helyzetekben is mindig biztosítva van. Féligazságokat mond a nemzeti önbecsülésre éhező tömegeknek, hatalmas dekorációba csomagolva. Nem szívesen teszem, de ezen ámítás miatt kénytelen vagyok felhívni a figyelmet erre az igen kártékony folyamatra.“

El kellene végre dönteni, kedves Medvigy Endre, hogy ki-ki hova tartozik. Higgye el, magyar szemszögből nézve jobban szégyelendő, ha az ember „időközben megtért“(?) őskommunistákkal parolázik (Szent László Akadémia), mintha a tényeknek megfelelően tárná föl irodalomtörténetünk fehér foltjait. Személyes véleményét természetesen mindig hozzáfűzheti a dolgokhoz, de csak akkor, ha előtte a valóságnak megfelelően tájékoztatta az olvasókat. Erdélyi József „vitatott gyöngyszemei“ miatt pedig nem kell mentegetőzni, mert a történelem őt már régen igazolta, még akkor is, ha egyesek ezt csak nagyon lassan tudják megemészteni.

Isten látja a lelkemet, én sem szivesen teszem, de irodalomtörténészi nimbuszának megóvása érdekében kénytelen voltam felhívni a figyelmét bizonyos hiányosságokra. A tervezett — Erdélyi József „elfelejtett“ verseit tartalmazó — kötethez pedig — a költő halálának huszadik évfordulójára — mellékelnék néhány további ***„gyöngyszemet“***, ha netán eddig elkerülte volna a figyelmét.

Dobszay Károly
(Magyarok Vasárnapja, 1998. november)

„NYILAS JÓSKA“

„Nyilas Jóska“ az én neven;
nyilaskereszt a mellemen.

Ballagok a pesti utcán, —
Ki tartozik itt énhozzám?

Járok, mint egy alvajáró;
gondolkodom a halálról.

Egyszerre csak „harc! kitartás!“
köszön rám egy kopott munkás.

Szürke munkás, ismeretlen:
mégis köszönt, — ismer engem.

Szavaitól szívem dobban,
fejem mozdul, szemem lobban.

Karom lendül akaratlan, —
Még a kő is forr alattam.

Új a föld is, új az ég is,
az Isten, a mindenség is.

„Harc! Kitartás!“ — mondom vissza,
s hazám lesz a pesti utca.

Hazám ez a világváros,
szülőföldemmel határos.

Testvéreim százak, ezrek...
Újra hinni, élni kezdek!...

Erdélyi József
(Virradat, 1938. november 21.)

Erdélyi József:

MAGYAR ÚT

Magyarul írtak a török basák is,
magyarul írták: hitetlen kutyák,
s egy szép napon a németekhez álltak
a hajdúk és megrohanták Budát.
Inkább a német, inkább a keresztény,
inkább a császár, mint a padisa!
Bécs, mint Isztanbul!... És veszett a kontyos,
körülmetélt, igazhitű basa...

Két sír között választott a magyarság.
Tündéri volt a török sírhalom,
de rothadás, örök halál sötétlett
a belsejében: önző hatalom,
örök háború, hódító hadjárat,
a dzsingiszkáni kevély gondolat:
hogy egy ország legyen a földkerekség
és nyögjön a mozlim járom alatt...

Puszta sír volt a másik sír, a német,
de belsejében fény áradt, csodás:
reménysugár a Jézus öt sebéből,
mely azt súgta, hogy van feltámadás,
Isten országát igérte, a békét,
a birodalmat, melyben egyesül
minden ország és nemzet, amelyért Isten
egyfiát, Jézust adta kezesül.

Sír volt az is, a német sír, de benne
élt a magyar, rázta rabláncait,
egyenlőség, testvériség, szabadság
szavával vívta hősi harcait.
Százötven évig gyászolta Mohácsot,
Buda várát, húzta a rabigát,
újabb százötven év, s megrohamozta,
visszavette a némettől Budát.

Visszavette Budát, magyarrá tette
Budapestet, s ha nem indul a cár,
eltiporni a magyar szabadságot,
hol volna mostan a magyar határ?
Bécsnél talán! De békülnie kellett,
s ha csatáiban nagy volt a magyar,
békéiben nagyobb. Ma sem vérbosszút,
csak igazságos, szent békét akar...

Jó emlékezni mostan régiekről,
a hajdúkról, kik ama puszta sírt
választották, bár a török szultán is
magyarul szólt, magyar levelet írt,
s meg nem ijedni se jobbra, se balra,
keresni az utat előre, ki,
a magyar utat, ó és új pogányság,
a sír magát akárhogy kelleti.

Magyarul szól és ír az új pogányság,
egy akolról s egy pásztorról papol,
de erőszakra épült birodalma:
a már megízlelt moszkvai pokol.
Itt az előhad, a körülmetélt nép,
magyarul ír és magyarul beszél,
s elkövet mindent, hogy csak az ő vére,
s az ő felkentje lehessen vezér.

Óh, ez a nép rettentőbb a töröknél,
s a németnél, mert nem fegyverrel öl,
de önzésével elveszi a lelket,
a levegőt is más nemzet elől.
Szabad, egyenlő, testvér lett közöttünk,
száz év alatt sárkány hatalma nőtt,
legfőbb kincsünket: nyelvünket, lelkünket,
fogva tartja, mint egy rabszolganőt.

Törjük meg ezt a belső ellenséget,
ne hagyjuk egymást, szegény magyarok,
legyen köztünk igazság, béke, áldás,
s nem kell félnünk: akárhogy háborog,
akárhogy őrjöng a világ köröttünk,
minden népnél erősebbek leszünk,
s akárki tör honunkra: a ránkrontó
pokol hadain is erőt veszünk.

Ifjú népek előtt vezérlő csillag
lesz a mi példánk, csak előre, fel,
lássunk s tegyünk meg mindent idejében,
amit az élet tőlünk követel. —
Majd jönnek ők még menekülve hozzánk,
szabadságért, békéért csakhamar,
akkor megtudják, hogy az Isten népe,
Jézus választott népe a magyar.

Zrínyi népe, Rákóczi, Kossuth népe
a magyar nép, a lovas, a nyilas,
s megépítjük azt a szent birodalmat,
melynek határán nem fog semmi vas, —
a birodalmat, melyben egyesülnek
Európa szabad nemzetei,
s amit a pokol tátongó, démoni
kapui sem tudnak megdönteni.

Erdélyi József:
ÉLŐSDIEK

Azt hiszi a rüh, a tetű,
valamint a bolha,
hogy ő az úr, s hogy az ember
alsóbbrendű, szolga.

Azt hiszi a szúnyog is,
hogy azért van a fajta,
hogy ő éljen, élősködjön,
szaporodjon rajta.

Arravaló az ember,
hogy vérével adózzon,
s arravaló a keze, hogy
későn vakaróddzon.

Mind azt hiszi, hogy az ember
Gyalázatos féreg,
a mondhatatlan aljas eszköz
kezében a méreg.

Azt hiszi a poloska is,
nagyelbizakodva,
s ha üldözik, bizonyára,
fel van háborodva...

(Emlék — Magyar Élet kiadás —1940)

Erdélyi József:
MAGYAR MÚZSA

Magyar Múzsa, szegény jobbágyleány,
kinek vérében fürdik Csejte vén
úrnője, hogy szép legyen, mint a hold
s mint a nap május első reggelén!

Magyar Múzsa, epedő Bethlen Anna,
ki az ólban kocsislegényt ölel,
s méhét a dölyfös Sárosi Mihály úr
„mocsoktalan" kardja hasítja fel!

Magyar Múzsa, Báthori Boldizsárné,
jön a hóhér, hagyd a babusgatást!
Fehér Anna, ki szűzlányságodat
feláldozod, hogy bátyádat kiváltsd!

Csáki Vilma, beléesel a bűnbe
s beléd szeret a zsandár-hatalom!
Mónár Julcsa, beléesel a dobba,
nincs menekvés, kegyelem, irgalom!

Magyar Múzsa, paraszt Solymosi Eszter,
kinek vérével szentel ünnepet
a babonás kazár, gyilkosaidnak
bocsánat és dicsőség teneked!

Igazság, szépség, jóság testevére,
ki százszor meghalsz és újjászületsz,
magyar szó anyja, tündér, aki engem,
földönfutó, szegény költőt szeretsz!

Szeress tovább is tündérszerelemmel,
tápláld bennem a zengő életet,
s emelj magadhoz a halálos órán,
ne hagyj a sírban, örök Szeretet!...

Erdélyi József:
SÁRGA KERESZT

Keresztelnek a papok:
Zsidót keresztelnek;
Zavarosban halászni
Ők sosem restellnek.
Zavaros a keresztvíz:
Könnyű a halászat,
Nem a hit, a megtérés:
Fontos csak a látszat...

Fontos csak, hogy a sáfrány-
Csillag lekerüljön;
A zsidó juh a nyájban
Szépen elvegyüljön.
Báránybőrt vesz a zsidó
Fel a keresztséggel,
Farkas vesz a farkastól
Búsás nyereséggel...

Úgy keresztel a pap is,
Miként János: vízzel;
Nem úgy, mint a Megváltó:
Szentlélekkel, tűzzel.
Engem is úgy keresztelt,
Ha nem is cipőben,
Fagyos téli templomban,
Egy Újesztendőben...

Nem bánom én: a zsidó
Hadd legyen keresztény:
Még a sárga csillagát,
Azt is levétetném;
Csillag helyett keresztet
Adnék a hátára,
Nagy keresztet, mint Krisztus
Urunk a szamárra.

Egy nagy sárga keresztet
Adnék a testére:
Úgy küldeném Cionba,
Az ő szent földjére.
Ott legyen ő keresztény;
Arabok, zsidók közt —
Ne itt köztünk viseljen
Bélyegtelen köntöst!...

(Harc, 1944. október 29.)

Erdélyi József:

A MAGYAROKHOZ

Berzsenyi Dániel emlékének

Árva nemzet, özvegy nép, Magyarság,
kinek hazád hét szakadék ország
s börtönöd saját maradék országod,
hol nyomorít tenger adósságod!

Hazád börtön, házad is zálogház;
szabadulást merre látsz, kitől vársz?
Hiszed-e, hogy hasad még valaha
napkeleti álmaid hajnala?

Hajnalcsillag, harmatos esthajnal,
nyugat felől beszürkült az égalj,
északi fény fenyeget-ijesztget, —
ki tudja: mit hoz az új évezred?

Tekints fel a fénylő csillagokra,
gondolj vissza delelő napokra;
tekints fel a telő-fogyó holdra
s gondolj vissza még sanyarúbb korba.

A villámló-dörgő fellegekre
tekints fel és örök Istenedre
bízd a jövőt, magad élj a mával,
véred-jogod csepp maradékával.

Tekints körül a vak villámfényben,
lásd magadat szomszédod szemében,
nyújtsd kezedet a kezét nyújtónak
s vigasztald, hogy minden jól lesz holnap.

Lábad elé tekints le a porba,
a sárba, az örvénylő pokolba;
kutasd fel a mérgeskígyófészket,
győzd le a legnagyobb ellenséget.

Győzd le a legősibb ellenséget:
a gőgöt, a testvéririgységet,
az tépte le fejed koronáját,
döntötte meg hatalmad tölgyfáját.

Az a sárkány, a fekete-sárga,
tépte szép hazádat hét országra,
annak üsd el utolsó fejét is
s egy lesz hazád, ha most hetvenhét is.

Most, vagy soha! Irgalmat-kegyelmet
ne adj többé! Vezért, fejedelmet,
válassz végre, a magad véréből,
uralkodót, Isten kegyelméből.

Királyságot, vagy köztársaságot,
csak teremts egy boldog, új országot,
hol a magyar, minden özvegy, árva,
gyenge, rokkant, leljen oltalmára.

Alkoss hazát a munkálkodónak,
alkotmányt a nemzetalkotóknak,
törvényt, amely minden szépet és jót
felkarol-fog, bármiben fogamzott.

Mutass mindig szebbet, jobbat, többet,
hogy csudáljon téged minden nemzet
s úgy mutasson rád, mint példájára,
uralmadra mint megváltójára.

Valósítsd meg te azt a nagy álmot,
ígéretet, mit erőtlen, álnok
elleneid csalétkül vetettek
minden hazádfia kis nemzetnek.

Karja közül a hamis testvérnek,
hadd sírjanak vissza, Magyar, téged,
ki vagy mégis, ha meg is tagadnak,
hű testvére az elnyomottaknak.

Ez lesz a te új honfoglalásod;
máskülönben magad sírját ásod,
reménytelen gyilkosa magadnak,
minden szorgos, szerető fiadnak!...